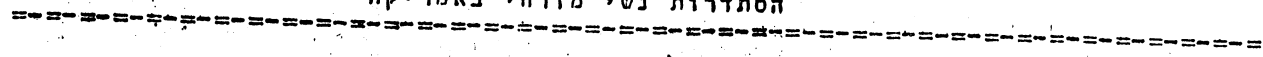

ג ל י ר נ ר ת ל ע י ר ו נ ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ השנה השבע עשרה
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה

רזאת הברכה (תשי"ח-ל"ט) ל"ג ט"ו

ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך וישטכר באהלך.

א. הסרה

בר' מ"ט: זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניות וירכתו על צידון
י"ג: ישטכר חמור גרם רובץ בין המשפטים
י"ד: וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה.

י"ט מ"ט סם ד"ה וירכתו על צידון: שהוא מקום סחורה רבה... ולכן אמר משה:
"סמח זבולון בצאתך" בים לסחורה.
" ישטכר חמור גרם: לא כזבולון שהולך עם עובדי ים לסחורה, אלא
עובד אדמתו יהיה, כחמור בעל אברים חזק, מצוי
בין המטפחים, תחומי העיר, לחרוש ולעבוד את
האדמה, וכן אמר משה: "סמח זבולון בצאתך וישטכר
באהלך".

מה ראה היטב"ם להסתמך בפרוטו לפסוק ההוא על פסוקנו כאן?

ב. סמח זבולון בצאתך וישטכר באהלך

תרגום אונקלוס: חדי זבולון במפקך לאנחא קרבא על כעלי דבנך
וישטכר למעבד זמני מועדיא בירוטלם.

אא כמה טובה התרגום כאן ממה שנראה פסס הכתוב (כפי שפרטו הרטב"ם
בסאלה א) - ומה הביאו לססות מן הפרוט המלולי בסני חלקי הפסוק?

ג. רס"י בר' מ"ט י"ג ד"ה לחוף אניות

על חוף ימים תהיה ארצם, והוא יהיה תדיר מצוי אל חוף אניות במקום הנ"ל,
סאניות מביאות סם פרקמטיא וממציא מזון לטבט ישטכר והם עוסקים בתורה.
הוא שאמר משה (דב' ל"ג י"ח) "סמח זבולון בצאתך וישטכר באהלך" - זבולון
יוצא בפרקמטיא וישטכר עוסק בתורה באהלים.

רס"י דב' ל"ג י"ח ד"ה שמח זבולון בצאתך וישטכר באהלך (ע"פ מדרש תנחומא)

זבולון וישטכר עטו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא
בספניות ומסתכר ונגתן לתוך פיו של ישטכר והם יושבים ועוסקים בתורה,
לפיכך הקדים זבולון לישטכר, שתורתו של ישטכר על ידי זבולון היתה.
ד"ה שמח זבולון בצאתך: הצלח בצאתך לסחורה
ו"ה וישטכר באהלך: ביטיבת אהלך לתורה ליטב ולעבר סנים ולקבוע חדשים,
כמו סנ" (דברי הימים א' י"ב) "ומבני ישטכר יודעי בינה לעתים לדעת
מה יעשה ישראל, ראטיהם מאתים", ראטי סנהדרין היו עוסקים בכך... .

1. למה סמך רס"י בפרוטו לבראשית מ"ט י"ג על פסוקנו באמרו "הוא סאמר
משה שמח זבולון... . ומניין לצ טעיקר ההוכחה מפסוקנו ואינו מפרטת
ויחזי?
2. למה לא כתב רס"י גם בפרטת ויחזי "לפיכך הקדים זבולון לישטכר" כמו
סכתב כאן, וכי אין לתמה גם סם אותה תמיתה?
3. למה לא הסתפק רס"י במקומו כמה סאמר בד"ה הראסון והוסיף עליו
עוד ד"ה שמח זבולון בצאתך וד"ה וישטכר באהלך. האין דברים אלה חזרה
על דבריו הראסונים?

ד. ספורנו בר' מ"ט י"ג:

זבולון יירש מקום חוף ימים. והקדים זבולון העוסק בפרקמטיא לישטכר
העוסק בתורה. וכן משה רבנו בברכתו באמרו: "סמח זבולון בצאתך וישטכר
באהלך", כי אמנם אי אפשר לעסוק בתורה מבלי שיטיג האדם קודם די מחסורו,
כאמרם: "אם אין קמח אין תורה" וכטיסייע האחד את חברו להמציאו די
מחסורו, כדי טיעסוק בתורה, כמו סאמרו בזבולון, הנה עבודת האל יתברך
בהסתדלות העוסק בתורה תהיה מיוחדת לסניהם.

מה ההבדל בכיוון הכללי בין דברי רס"י ע"פ מדרש תנחומא (שהוכחו בסאלה
ג) לבין דברי ספורנו?

הַסוּה לְדַבְרֵי רַס"י וְסִפּוּרָנוּ אֶת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם בְּסַנֵּי הַמְקוּמוֹת הַנָּאִים:

הַלְכוֹת תְּלִמּוֹד תּוֹרָה ג' הַלְכוֹת י - י"א:
כָּל הַמְּסִים עַל לְבוֹ סִיעֶסוֹק כְּתוּרָה וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וְיִתְפָּרַס מִן הַצְדָּקָה, הַרִי זֶה חִילֵּל אֶת ה', וּבִיזָה אֶת הַתּוֹרָה, וְכִיבָה מְאוֹד הַדָּת, וְגַרְם רַעָה לַעֲצֻמוֹ, וְנִסְל חֵייוֹ מִן הָעוֹה"ב, לְפִי שְׂאִסוֹר לִיהַגּוֹת בְּדַבְרֵי תּוֹרָה בַּעוֹה"ז. אִמְרוּ חֲכָמִים עַל הַנְּהַגָּה מְדַבְרֵי תּוֹרָה: "נִסְל חֵייוֹ מִן הָעוֹלָם". וְעוֹד צוּוּ וְאִמְרוּ: "אֵל תַּעֲסֶם עִסְרָה לְהַתְּגַדֵּל בְּהֵן וְלֹא קִרְדוּם לַחֲפֹר בָּהֶם". וְעוֹד צוּוּ וְאִמְרוּ: "אֵהָב אֶת הַמְּלָאכָה וְשָׂנֵא אֶת הַרְבֵּנּוֹת וְכָל תּוֹרָה שְׂאִין עִמָּה מְלָאכָה סוּפָה בְּסִלָּה וְגוֹרֶרֶת עוֹוֹן". ... מַעֲלָה גְדוֹלָה הִיא לְמִי שֶׁהוּא מִתְּפָרְס מִמַּעֲסָה יָדָיו וּמִיֵּדֶת חֲסִידִים הַרְאֻסוּנִים הִיא.

פְּרוּסוֹ לְמַרְק אַבּוֹת ד' מַסְנֵה ה': "אֵל תַּעֲסֶה עִסְרָה לְהַתְּגַדֵּל בָּהּ וְלֹא קִרְדוּם לַחֲפֹר בּוֹ":

אֲחֵרֵי אִסּוּר הַסְּפָמְתִי שְׂלֹא אֲדַבֵּר בְּזוֹת חֲצוּאָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְבֹאֶרֶת, וְלֹדַעְתִּי גַם כֵּן (מִפְּנֵי שֶׁגַם יִדְעָתִי) שֶׁדַּבְרֵי לֹא יֹאֲתוּ לְרֹב חֲכָמֵי הַתּוֹרָה הַגְּדוֹלִים - וְאִפְסֵר לְכוֹלֵם-חֲזֵרְתִי וְהַסְּכַמְתִּי וְאֲדַבֵּר בָּהּ מִבְּלֵי שְׂאִשְׁגִּיחַ לְקוֹדְמִים אוֹ לְנִמְצָאִים. (מִבְּלֵי שְׂאִסִּים לִבְדַּבְרֵי חֲכָמִים שְׂקִדְמוּנִי אוֹ לְבִנֵי זַמְנִי).

זַע! זֶה שְׂאִמְרִי, שְׂלֹא תַעֲשֶׂה הַתּוֹרָה קִרְדוּם לַחֲפֹר בּוֹ, כְּלוֹמֵר: לֹא-תַחֲשַׁבְהוּ כְּלֵי לַחֲיּוֹת בּוֹ. וּבִיֵּאֵר וְאִמְרִי, כִּי כָּל מִי שִׁיְהַנֶּה בַּעוֹה"ז בְּכַבּוֹד הַתּוֹרָה נוֹסֵל חֵייוֹ מִן הָעוֹלָם. פִּירוּס: מִחֵי הָעוֹה"ב, וְהַתְּעוּוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם בְּזֶה הַלְשׁוֹן הַנְּגַלָּה וְהַסְּלִיכוֹהוּ אַחֲרֵי גוּוֹם וְקִבְעוּ לָהֶם חוֹקִים עַל יַחֲיִידִים וְעַל קְהִילוֹת, וְהִבִּיֵּאוּ בְּנֵי אָדָם לַחֲסוּב בְּסִכְלוֹת גְּמוּרָה, שֶׁזֶה מְחַוִּיב וְרֹאוּי שִׁיעֲזֹרוּ חֲכָמִים וְתַלְמִידִים וְאֲנָשִׁים הַמְּתַעֲסָקִים בְּתוֹרָה וְתוֹרָתָן אוֹטְנוֹתָן. - וְזֶה הַכֹּל סַעוֹת וְלֹא נִמְצָא בְּתוֹרָה וְלֹא בְּדַבְרֵי חֲכָמִים דְּבַר שִׁיאֲמַת אוֹתָן וְלֹא רְגָלִים שִׁיִּשְׁעֵן עֲלֵיהֶם כָּלֵל. שְׂאֲנַחְנוּ כְּסַנְעִיין בְּדַבְרֵי חוֹז"ל לֹא נִמְצָא אֲצִלֵּם מִבְּקָסִים מִמוֹן מְבַנֵּי אָדָם, וְלֹא הֵיוּ מְקַבְּצִים מִמוֹן לִיִּטְיָבוֹת הַנְּכַבְדוֹת וְהַיְקָרוֹת וְלֹא לְרֹאשֵׁי הַגְּלוּיּוֹת וְלֹא לְמַרְבִּיצֵי הַתּוֹרָה וְלֹא לְאֶחָד מִן הַגְּדוֹלִים וְלֹא לְאֶחָד בְּנֵי אָדָם מִן הָעָם, אֲבָל נִמְצָא בְּכָל דוֹר וְדוֹר בְּכָל קְהִילוֹתֵיהֶם, שֶׁהִיָּה בָּהֶם עֲנִי בְּתַכְלִית עֲנִיּוֹת וְעִסִּיר גְּדוֹל בְּתַכְלִית הָעוֹשֶׂר. וְחִלִּילָה לִי לַחֲשׂוֹד הַדּוֹרוֹת הָהֵם, שֶׁהֵם לֹא הֵיוּ נוֹמְלֵי חֶסֶד וְנוֹתְנֵי צְדָקָה, כִּי אִמְנֵם הָעֲנִי הֵהוּא (ת"ת הַלּוֹמֵד תּוֹרָה), אִילוֹ פִּסַּס יָדוֹ לַקַּחַת, הֵיוּ מְמַלְאִים בֵּיתוֹ זֶהָב וּפְנִינִים, אֲלֵא סֵלֵא הִיָּה רוּצָה, אֲבָל הִיָּה מִסְתַּפֵּק בְּמַלְאכְתוֹ שֶׁהִיָּה מִתְּפָרְס בָּהּ, אִם בְּרוּחַ אִם בְּדוּחַק, וְהִיָּה בֶן לְמָה סְסִידֵי בְּנֵי אָדָם, כִּי הַתּוֹרָה מְנַעְתּוֹ מִזֶּה.

וְכַבֵּר יִדְעַת טְהַלֵּל הַזִּקֵּן הִיָּה חוֹסֵב עֲצִים וְהִיָּה לוֹמֵד לְפָנָי טַמְעִיָּה וְאַבְסִלְיוֹן וְהִיָּה עֲנִי בְּתַכְלִית הָעֲנִיּוֹת וּמַעֲלָתוֹ הִיָּתָה כְּאִסּוּר יִדְעַת מַתְלִמִּידֵי, טַנְמַסְלוֹ כַּמְסָה אַהֲרֹן וְהַיּוֹסֵעַ, וְהַקְּסֵן סְבַתְלִמִּידֵי רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאֲיָא. וְאִין סַפֵּק סְאִילוֹ הִיָּה מוֹרָה לְאַנְסֵי דוֹרוֹ לִיהַנּוֹת מֵהֵן, לֹא הֵיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לַחֲסוּב עֲצִים.

וְרַבֵּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא יִצְאָה בַּת קוּל וְאִמְרָה: "כָּל הָעוֹלָם אֵינּוּ נִיזוֹן אֲלֵא בְּטַבִּיל חֲנִינָא בְּנֵי יוֹחָנָנָא בְּנֵי דִי לוֹ בְּקַב חֲדוּבִין מַעֲדָב טַבַּת לַעֲרַב טַבַּת" וְלֹא הִיָּה מִבְּקַט מְבַנֵּי אָדָם.

וְקִרְנָא הִיָּה דִיין בְּאַרְץ יִסְרָאֵל וְהִיָּה דְלֵי דוֹלָאָה (דוֹלָא מִיָּם לַהֲסַקוֹת סְדוּתִיוֹ) וְכַטְהִיוּ בָּאִים בְּעַלֵּי דִין לְפָנָיו הִיָּה אוֹמֵר: תְּנוּ לִי מִי סִידְלָה בְּמִקּוּמִי אוֹ תְּנוּ לִי דְמִי בְּסְלוּתִי וְאֲדוֹן לְכֶם. וְלֹא הֵיוּ יִסְרָאֵל, טְבַדְרוּם לֹא אֲכֹזְרִיִים וְלֹא בְּלַתִּי גּוֹמְלֵי חֲסִידִים, וְלֹא מְצָאנוּ חֲכָם מִן הַחֲכָמִים הָעֲנִיִּים שֶׁהִיָּה מְגוּנָה אֲנִסֵּי דוֹרוֹ עַל סֵלֵא הֵיוּ מַעֲסִירִים אוֹתָם, חִלִּילָה לָסֵם, אֲבָל הֵם בַּעֲצָמָם הֵיוּ חֲסִידִים מְאֻמִּינִים הָאֲמַת, וְהֵיוּ מְאֻמִּינִים בְּהִ"ת וּבְתוֹרַת מֹשֶׁה, אִסּוּר בְּהַ יִזְכֶּה הָאָדָם לַחֲיֵי הָעוֹה"ב, וְלֹא הֵיוּ מַתִּירִין לַעֲצָמָם לְבַקֵּשׁ מִמוֹן מְבַנֵּי אָדָם, וְהֵיוּ רֹאוּיִם סְלִקְיָתוֹ הִיא חֲלוּל הָסֵם בְּעֵינֵי הַהַמּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁחֲסָבוּ שֶׁהַתּוֹרָה מְלָאכָה מִהַמְּלָאכּוֹת אִסּוּר יַחֲיָה בָּהֶם הָאָדָם, וְתַתְּבוּזָה בְּעֵינֵיהֶם. וְיִהְיֶה מִי שְׂעוּסָה זֶה (בְּמַדְבַּר ט"ו, ל"א): "דְּבַר ה' בְּזֶה".

וְאִמְנֵם הַתְּעוּ אֵלֶּה הַמְּתוּבָרִים לְחִלּוֹק עַל הָאֲמַת וְעַל הַפְּסוּקִים הַנְּגָלִים וְהַפְּסוּטִים בְּלִקְיָחַת מִמוֹן מְבַנֵּי אָדָם בְּרִצּוֹנָם אוֹ בְּעַל כְּרַחֵם, מִהַמְּעִסִּים אִסּוּר יִמְצָאוּ בְּגִמְרָא מְאֻנְסֵי בְּעַלֵּי מוֹמִין בְּגוֹפּוֹתֵיהֶם אוֹ זְקִנִים בְּאוֹ בֵּימִים, עַד שְׂאִי אִפְסֵר לָהֶם לַעֲסוֹת מְלָאכָה, שְׂאִין עֲזָה לָהֶם אֲלֵא לַקַּחַת מִמוֹן מְאֲחֵרִים, וְאִם לֹא - מָה יַעֲסוּ? הֵיִמּוֹתוֹ? זֶה לֹא צִיּוֹתָה הַתּוֹרָה...

וְרַב יוֹסֵף הִיָּה מוֹלִיךְ עֲצִים מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם וְהִיָּה אוֹמֵר: "יִפְהָ מְלָאכָה טַמְחַמַּמַּת בְּעֵלִיָּה", וְרוּצָה לְאִמְרִי: עִם סוּרָה אֲבִרִיו, כִּי בְּהוֹלִיכּוֹ הָעֲצִים הַכְּבִידִים הִיָּה מִתְּחַמֵּם גּוֹפּוֹ, וְהִיָּה מְטַבַּח זֶה וְטַמַּח בּוֹ וְהִלָּה נִהַנֶּה בְּמָה שֶׁחֲלַק לוֹ ה' יִתְבַּרְךְ.

1) מָה הַהֲבִדֵל בֵּין הַסְּקֶפֶת הַרְמַב"ם לְבֵינֵן הַהֲסַפְּהָ שֶׁהַתְּבַטָּאָה בְּדַבְרֵי רַס"י (עַפ"י תַּנְחוּמָא) וּבְדַבְרֵי סִפּוּרָנוּ?

2) מָה גַרְם לְרַמְב"ם שֶׁהֲאֵרִיךְ כָּל כֵּךְ בְּדַבְרֵיוּ בְּעֵנִין זֶה?

הַטְּאֵלוֹת הַמְּסוּמְנוֹת X קְסוֹת וְהַמְּסוּמְנוֹת אַא קְסוֹת כִּיּוֹתֵר, יִפְתֹּר כָּל אֶחָד כְּפִי הַבְּנָתוֹ. טַסּוּבוֹת וְגַם טְאֵלוֹת יִס לְטְלוּחַ לְנַחְמָה לִיבּוּבִיץ, קְרִית מֹשֶׁה, יִרוּסְלִיַם.